

Geschiedenis dichtbij

Aandacht voor afschaffing slavernij

Wil je dit jaar extra aandacht besteden aan onze koloniale geschiedenis? Breng de geschiedenis dicht bij de leerlingen en ga op zoek naar verhalen, mensen en bezittingen uit jouw regio die verband houden met het slavernijverleden.

TEKST WILLEMIJN ZWART EN MARIT BENES

Op 1 juli 2023 herdenken we 150 jaar afschaffing van de slavernij. Een reden voor veel scholen om extra aandacht te besteden aan dit onderwerp. In geschiedenis-methodes wordt vaak de link gelegd met het westen van ons land, waarvandaan VOC- en WIC-schepen vertrokken en waar de geschiedenis zichtbaar is in bijvoorbeeld de grachtenpanden van Amsterdam. Toch zijn er ook veel verhalen te vinden waaruit blijkt dat ook elders in het land de betrokkenheid bij onze koloniale geschiedenis groot was. Bijvoorbeeld de stad Utrecht en de provincies Groningen, Friesland, Gelderland en

Overijssel hebben de afgelopen jaren onderzoek gedaan naar sporen van slavernijverleden in hun regio. Dit soort historisch onderzoek vormt een aanleiding om via omgevingsonderwijs deze wereldwijde geschiedenis dicht bij de leerlingen te brengen.

GESCHIEDENIS DICHT BIJ HUIS

Ons koloniale verleden is dichterbij dan kinderen – en misschien wij zelf ook – denken. Denk aan streekproducten die ontstaan zijn uit de tijd dat specerijen uit de koloniën naar Nederland werden gehaald. Kijk met je leerlingen eens naar de ingrediëntenlijst van producten als Blokzijler Brok, Deventer Koek of Dalfser Moppen. Hoe 'lokaal' zijn die eigenlijk? En wat hebben nootmuskaat, peper en kruidnagel met kolonialisme en slavernij te maken? En ook de opkomst van grote industriële gebieden in Nederland is niet los te zien van deze koloniale geschiedenis. De Twentse

Ons
koloniale
verleden is
dichterbij dan
kinderen denken

Maria Reinders-Karg van Stichting Stil Verleden geeft een gastles aan leerlingen van basisschool De Bron in Enschede

en Brabantse textielindustrie, de sigarenproductie in Kampen, de productie van aluminium: de grondstoffen voor deze industrieën zijn allemaal afkomstig uit overzeese gebieden.

DIGITAAL ERFGOED IN DE KLAS

Ook online kunnen leerlingen eenvoudig eigen 'onderzoek' doen. Dankzij het Nationaal Archief kunnen leerlingen zoeken naar opvarenden op VOC- en WIC-schepen afkomstig uit hun eigen stad of dorp, via www.overijsseloverzee.nl/opvarenden. Duikt je eigen woonplaats hier niet op? Dan kan het Kadaster uitkomst bieden. Op kaartenwebsite www.topotijdreis.nl ontdekken leerlingen eenvoudig of hun wijk of woonplaats überhaupt al bestond in de 17^e, 18^e of 19^e eeuw.

BEST PRACTICE: OVERIJSSSEL OVERZEE

De geschiedenis dichtbij halen voor leerlingen klinkt heel logisch, maar is in de praktijk soms lastig te realiseren. Want welke voorbeelden zijn er in de omgeving en welke bronnen kun je gebruiken? Informatie die voor veel

Samenwerken met erfgoedinstellingen

Steeds meer scholen kiezen voor betekenisvol omgevingsonderwijs, vaak in samenwerking met erfgoedorganisaties. Vaak staan archieven en musea te springen om scholen om gezamenlijk materiaal mee te ontwikkelen. Benader instellingen dus vooral met jouw vragen en leg uit waar jij behoefte aan hebt.

leerkrachten niet meteen voorhanden is en daardoor lastig in te zetten is. Daarom kan het een goed idee zijn om in te haken op initiatieven in jouw omgeving op dit gebied. Het lespakket *Overijssel Overzee* is zo'n voorbeeld, waarbij vier basisscholen in de provincie Overijssel samen met historici en onderwijskundigen een methodevervangend lespakket ontwikkeld hebben. Zo schreef leerkracht Iris de Koekkoek van basisschool De Springplank in Heino mee aan een les over de muzikale

invloeden van de plantagemuziek op de latere popmuziek: 'De Calypso, de jazz en de blues zijn allemaal ontstaan vanuit de zwarte plantagemuziek. Dat inzicht wil ik als muziekdocent graag aan leerlingen meegeven. Ook behandel ik zwarte 'worksongs', zoals 'pick a bale o' cotton' met de klas. Natuurlijk inclusief het verhaal hoe dit soort eenvoudige liedjes een krachtige boodschap uit kunnen stralen.'

HISTORICI AAN ZET

Zeker bij een onderwerp als slavernijverleden wil je natuurlijk niet de plank misslaan. Contact zoeken met historische verenigingen, een regionaal archief of een provinciale erfgoedorganisatie kan helpen. Met de inhoudelijke input van dit soort organisaties, gebaseerd op actueel onderzoek en bestaande kennis over de sporen van het slavernijverleden in Overijssel, zijn een (betaalde) gastles en zes (gratis) methodevervangende lessen ontwikkeld. Hierin staan de slavernij-gerelateerde canonvensters (van VOC tot Anton de Kom) centraal, aangevuld met lokale en regionale voorbeelden, burgerschapsopdrachten en creatieve

verwerking. Een voorbeeld hiervan is het zelf vouwen van een Surinaams hoofddeksel. Veel Surinaamse vrouwen dragen bij bijzondere gelegenheden een Angisa, een hoofddeksel van een gesteven doek. Dit is een vast onderdeel van de koto, de traditionele klederdracht, sinds kort ook erkend als immaterieel erfgoed. Door leerlingen grote, kleurrijke doeken met behangplaksel te laten insmeren en te laten drogen, ontstaan gesteven doeken waarmee zij zelf ook hoofddeksels kunnen vouwen. YouTube biedt hiervoor ook aantrekkelijke en laagdrempelige uitlegfilmpjes.

Nieuwsgierig naar de praktijk? Lees dan hier het artikel en bekijk het filmpje over de leerlingen van Iris de Koekkoek, die vertellen wat zij geleerd hebben over slavernij: www.rtvooost.nl/nieuws/2118045

HET GESPREK AANGAAN

Wanneer je aandacht besteedt aan het slavernijverleden in relatie tot de eigen omgeving, breng je de geschiedenis dicht bij de leerlingen. Je kunt dan ook herkenbare huizen en

Het lespakket *Overijssel Overzee* is ontwikkeld door vier basisscholen in Overijssel, die daarvoor samengewerkt hebben met historici en onderwijskundigen

Beeld: Stichting Overijsselaacademie

nog bestaande familienamen tegenkomen die in verband staan met het slavernijverleden. Juist dan is het belangrijk om met elkaar het gesprek hierover aan te gaan. Laat leerlingen zich, vanuit de principes van burgerschaps- onderwijs, eens inleven in de verschillende betrokkenen, zoals aandeelhouders, handelaars, maar ook slaafgemaakten. Waarom maakten zij bepaalde keuzes en wat betekenden deze voor anderen? Welke gevoelens roept dit op bij leerlingen en hoe kijken wij hier nu naar? Leerlingen leren hierdoor vanuit verschillende perspectieven naar een onderwerp te kijken: een belangrijke vaardigheid voor nu en in de toekomst.

Aanknopingspunten onderwijs over koloniaal verleden

- **30 juni** - Herdenking slachtoffers slavernij
- **1 juli** - Vieren van de afschaffing van slavernij: Ketí Kotí
- **15 augustus** - Herdenking slachtoffers Nederlands-Indië Tweede Wereldoorlog
- **10 december** - Dag van de rechten van de mens

ACTIEVE VERWERKING

Een van de succesvolle onderdelen van het project Overijssel Overzee is de koppeling tussen historische kennis en actieve werkvormen. De eerdergenoemde angisa vrouwen bijvoorbeeld, het aanleren van een 'worksong' of het bakken van speculaasjes of ander kruidig gebak. Leerlingen kun je hierbij uitleggen hoe niet alleen de specerijen zelf, maar ook de mensen die op deze plantages werkten als handelswaar gezien werden. Hiermee wordt het abstracte economische systeem hierachter concreter voor leerlingen. Zo worden zij zich bewuster van de producten die ze dagelijks gebruiken. Daarnaast leveren creatieve werkvormen natuurlijk tastbare leeropbrengsten op, die je als projectafsluiting aan ouders kunt presenteren.

GASTDOCENTEN UITNODIGEN

In Nederland wonen veel mensen met familiebanden met vroegere slaafgemaakten. Wellicht kun je een ouder of verzorger

uitnodigen om hier iets over te vertellen. Of nodig een gastdocent binnen dit onderwerp uit bij jou op school. Zo zijn binnen het project Overijssel Overzee pabo-studenten van de verschillende Overijsselse pabo's (KPZ, Windesheim, Saxion en VIAA) opgeleid tot gasteducator slavernijverleden, waardoor zij met hun eigen verhaal naar scholen komen om leerlingen te inspireren. Door iemand uit te nodigen bij jou in de klas, kun je je les nog meer verrijken. Want hebben zij misschien voorouders die tot slaaf waren gemaakt? Waar hebben zij gewoond en werkten zij misschien op plantages? En hoe ervaart de gastdocent zelf de herdenking van Ketí Kotí op 1 juli? En misschien hebben de leerlingen ook wel veel nieuwsgierige vragen voor hen.

MAAK GEBRUIK VAN DE OMGEVING VAN JE SCHOOL

Geschiedenis is een vak dat voor leerlingen vaak ver weg voelt. Juist door verbanden te leggen met de eigen omgeving van de leerlingen, breng je de geschiedenis voor hen dichterbij. Laat je dan ook vooral inspireren door de omgeving van je school en zoek eventueel de samenwerking op met lokale erfgoedhuizen, musea of andere instellingen. Of kijk naar landelijke initiatieven waarop aangesloten kan worden. Ook digitaal is er steeds meer mogelijk. Denk aan het digitaliseren van archieven, waardoor er veel informatie voorhanden is en door leerlingen kan worden bekeken.

Leestips

- Laat de methode los (www.jsw.nl/opinie/laat-de-methode-los)
- Praktijk: Erfgoedproject (www.jsw.nl/orientatie-mens-wereld/praktijk-erfgoedproject)
- Hoe word je een wereldburger? (www.jsw.nl/orientatie-mens-wereld/hoe-word-je-een-wereldburger)
- Overijssel Overzee (www.overijsseloverzee.nl)

Laat je inspireren door de omgeving van de school

WILLEMIJN ZWART

(willemiijn@komvoor.nl) is educatief ontwikkelaar bij Komvoor en initiatiefnemer van het project Overijssel Overzee

MARIT BENES

(marit@komvoor.nl) is onderwijskundige bij Komvoor en W&T-specialist bij Consent

Neem nu een (schoolteam) abonnement op JSW

Ontvang
tijdelijk de 4 door
Martin Bootsma
getipte boeken
(t.w.v. €79,95)
cadeau!

JSW

De 'Lezen' special van JSW staat in het teken van het leesonderwijs op de basisschool (en in de opleiding) en belicht alle aspecten, van kennisopbouw, goed practises, leesplezier tot leesbegrip en literaire gesprekken. Gasthoofdredacteur van dit nummer is Martin Bootsma, teamleider op de Alan Turingschool in Amsterdam, auteur en meesterlezer. Neem nu meteen een abonnement op JSW, dan ontvang je daarbij een gratis boekenpakket met 4 prachtige kinderboeken, samengesteld door Martin.

Meer weten?

Ga naar jsw.nl of bel 088-2266692